

Ladislav Babić

Tajna nastanka, ili tajna nestanka?

Dok se ljudski rod batrga na svojoj planeti u gustoj magli svakodnevnih briga (zarad gladi, bolesti, ratova, nezaposlenosti, eksploatacije, neravnomjerne raspodjele bogatstva, ekonomskih kriza, zločina,... - samo čekam kritičare da mi ukažu kako su to plodovi moje uobrazilje), od kojih mnoge spašava tek nada u bolje sutra, nada koja se prenosi s koljena na koljeno - racionalno teško objašnjivo i čim drugim no evolucijom stečenim stremljenjem vlastitog očuvanja (što nestalima u zaludnosti iščekivanja i ne znači puno) - dotle nad jadima kojima smo izloženi lebde stremljena da se ona ipak učini opipljivijom, da joj se uđe u trag skrivenoj negdje na dnu *Pandorine kutije*. A ta kutija moguće i nije negoli cijeli svemir, vidljivi dio kojeg obuhvaća oko četrnaest milijardi svjetlosnih godina, a po nekim mišljenjima on je mnogo, mnogo veći – beskonačan – što našu potragu čini još neizvjesnijom. Istovremeno se raznovrsni naučnici i umjetnici bave pitanjima koja nas tište, svatko sa svog stanovišta tražeći odgovore i nudeći rješenja, koja, ako se i nađu jesu tek privremena, ali – kažu ljudi – svako putovanje počinje prvim korakom, ma i ne znali kuda će nas odvesti, dok drugi tvrde da je putovanje važnije od cilja samoga.

Planeta postaje prenapučena, što naročito osjećaju stanovnici megalopolisa (zastašujućeg konstrukta u koji su evoluirali gradovi), struktura u kojima se sve više gomiljaju ljudi upravo kao i bogatstvo u rukama tek nekih sretnika, uglavnom tek pljačkaša vlastite ljudske braće. S druge pak se strane cijela vrsta osjeća osamljeno, bačena u nepreglednu jalovu pustinju kozmosa ne marećeg za naše probleme, sreće, tuge, ljubavi, patnje, nastojanja i stradavanja. Mi vrištimo, a vasiona nam odgovara vrištećom tišinom. Čuje li nas netko, a ako čuje – zašto se ne odziva? Sto *Márquezovih* „godina samoće“ iščezava pred tisućljećima osjećaja kozmičke samoće ljudskog roda (ukoliko ne shvatimo ozbiljno nedokazane

pretpostavke [ufologa](#)). *Enrico Fermi*, čuveni fizičar, još je pred desetljeća postavio tzv. „[Fermijev paradoks](#)“:

„Znajući da je Galaksija nekoliko puta starija od Zemlje, i znajući da ima oko stotinu hiljada svetlosnih godina s kraja na kraj, Fermi je zaključio da bi vanzemaljske civilizacije odavno trebalo da su tu, u Sunčevom sistemu i na Zemlji. Naime, pod pretpostavkom da bar neka od njih ovlada tehnikom međuzvezdanog leta, krećući se čak i skromnom brzinom od 1% brzine svetlosti, bilo bi potrebno reda veličine 10 miliona godina da se obiđe cela Galaksija. A sama Galaksija je više nego hiljadu puta starija! Dakle, bilo je vremena da naš Sunčev sistem bude posećen hiljadu puta. Gde su, dakle, oni? Iz njihovog odsustva, Fermi je izvukao radikalni zaključak da je, iz nekog nejasnog razloga, Zemlja jedinstvena u Galaksiji. Drugim rečima, sami smo. I danas, više od pola veka nakon Fermijevog ručka (svoje opservacije iznio je na ručku s kolegama; moja primjedba), ovo ostaje najsnažniji i najozbiljniji argument protivnika postojanja vanzemaljskih civilizacija.“

Među naučnicima općenito vlada optimizam glede postojanja inteligentnog vanzemaljskog života, uglavnom počivajući na teoriji vjerojatnosti. Znajući koliko zvijezda postoji u svemiru, i koliko planeta se giba oko njih, malo je vjerojatno da nigdje drugdje osim na *Zemlji* ne postoji inteligentni život (još nismo otkrili ni najprimitivniji ekstraterestrijalni oblik života). Ovo je prejednostavno razmišljanje iz niza razloga. Kako god da je svemir veliki, ono ne vodi računa o činjenici da najveći dio njega dostupan našem pogleda „*počiva*“ u prošlosti, što znači da su u tim dijelovima svemira (a napose u blizini galaksija, zvijezda i planeta) moguće vladali drukčiji fizikalni uvjeti, što ujedno implicira i različite biokemijske uslove od potrebnih za formiranje habitabilnih (nastanjivih) zona u okolini zvijezda. Pod *habitabilnim područjem* smatramo područje oko zvijezde gdje je moguće, uz atmosferski tlak planete postojanje tekuće vode – neophodne za sada jedino nam poznatom obliku života - na njenoj površini. Pa i unutar naše galaksije, „*Mliječne staze*“, ne vladaju u svim njenim dijelovima uvjeti koji bi omogućavali habitabilnost planeta, što već u startu smanjuje broj za to prikladnih zvjezdanih sistema. No, još uvijek preostaje statistički ogroman broj zvijezda oko kojih bismo – prema čuvenoj [Drakeovoj formuli](#) – mogli očekivati inteligentni život. Pa onda, zaista, „*Where is everybody?*“ (*Gdje su svi oni?*), kao što se zapitao *Fermi*?

Niz je hipotetskih odgovora, a osvrnut ću se na jedan. Kaže se da bi nalaženje vanzemaljskog inteligentnog života pozitivno djelovalo na uklanjanje sindroma osamljenosti ljudskog roda, da bi unapredilo naša znanja (posebno u slučaju

direktnog kontakta) i dalo odgovore na pitanja našeg nastanka, uz istovremena upozorenja najopreznijih da bi to moglo dovesti do našeg uništenja ili podjarmljivanja od kojekakvih predatorskih vrsta. Nije izvjesno smanjuje li stupanj civilizacije predatorske nagone, čemu za sada ljudska povijest ne daje puno nade s obzirom na tragična iskustva primitivnijih (ovaj pridjev ne treba shvatiti pejorativno, već kao oznaku antropološkog statusa zajednice) naroda u susretu sa „civiliziranimima“. Stoga mnogi savjetuju da je pametnije samo oslušivati signale, ali ne i davati nagovještaje o vlastitom postojanju (svijesne nagovještaje, dok na one nesvijesne, uslijed globalnih planetarnih promjena koje uzrokuje razvoj, ne možemo utjecati) – već zakašnjelo upozorenje „neopreznom“ čovječanstvu, s obzirom da naši televizijski, radiosignali, kao i [sonde](#), putuju prema napoznatim svjetovima, dodajući tako još jednu nepoznanicu i inače neizvjesnoj nam budućnosti. Naravno, sličnim razmišljanjima se moguće vode i *eksteri* (vanzemaljci: od *Terra – Zemlja*, i *ex* - prvi dio riječi znači preko, iz-, od-, van-, izvan), pa – eto zašto ih „nema“. S druge strane, ukoliko civilizacijski razvoj zakonito vodi do samoubojstva civilizacija (što ne znamo, a čini se ipak malo vjerojatnim), bilo bi korisno - u sinergiji s ludilom aktualnog stanja i kretanja ljudske povijesti - prihvatiti radnu pretpostavku da je tome zaista tako. U tom bismo slučaju, suočavajući se sa samima sobom, prije i lakše odgovorili na pitanje „tajne“ našeg mogućeg *nestanka* negoli *nastanka*, što bi moglo prosvjetljujuće (otrežnjujuće) djelovati na čovječanstvo, istovremeno povećavajući šansu da kad tad – uz ili bez pomoći vanzemaljaca - odgovorimo i na potonje pitanje.

Mentalno razvijenijim dijelovima vrste su i bez ikakve znanosti jasni razlozi mogućeg iščezavanja ljudskog roda sa svemirske pozornice (nuklearni i biokemijski rat, klimatske promjene, ekološki razlozi, nekontrolirana pandemija, nestanak sirovina ili katastrofalni udar nekog nebeskog tijela o *Zemlju*, samo su neki od njih), pa je osnivanje kojekakvih instituta za istraživanje apriori jasne stvari posve nepotrebno. Naravno, druga je stvar s proučavanjem načina rješavanja [gabule](#) u koju su nas uvalili dosadašnji nam preci, u kojoj mi svesrdno i nadalje učestvujemo uvlačeći u nju svoje potomke, iako smo je svijesni, ali pretežno na deklarativnoj razini. Kao što kaže [profesor Rađenović](#) u brilijantnom člančiću o rastakanju svjetske civilizacije: „Umjesto desetak “nauka” koje su Amerikanci izmislili a ostatak svijeta preuzeo da bi uspostavio univerzitetske odsjeke i katedre za ništa, nama bi najpotrebnija bila nauka koju ja uslovno zovem “zlogologija”, u kojoj bi se naučno ustanovilo ko koga pljačka i ugnjetava, koliko nas pljačkaju i ugnjetavaju, kako nas pljačkaju i ugnjetavaju.“

Možda ponajveći udio našoj pasivnosti daje svijesno ili podsvijesno robovanje mitu o nekom nepostojećem *Spasitelju* koji će nas izvući iz govana u koja smo se sami uvalili (moderne, holivudske verzije tog mita su nebuloze o kojekakvim *Supermanima*, *Batmanima* i inim superherojima koji nemaju prečeg posla nego neuspješno spašavati planetu od nas-idiota, već i stoga što uvaljujući nam takav diskurs lijepo premještaju pare iz naše u lisnice kapitala).

Čovjek nije ništa pametniji ako je raspetog *Isusa* zamjenio svemoćnim *Supermanom*. Nema *Spasitelja* sem nas samih. Čekati njega (već se tisućljećima to radi, a svaku stvarnu promjenu - na bolje ili na gore - čovjek je sam izveo) zalud je utrošeno vrijeme. Sjajno tu iluziju opisuje *Samuel Beckett* u svojoj tragikomediji „[U očekivanju Godota](#)“, samo malo njih danas čita knjige (sem onih za stručno usavršavanje), a još manje izvodi zaključke iz njih, zar ne?

Civilizacije na *Zemlji* su propadale, moguće se i obnavljale u drukčijem obliku, pa zašto to ne bi bilo moguće sa sveopćom, ljudskom, planetarnom civilizacijom. Predznaci degradacije, tonuća, moguće su bili vidljivi pojedincima, ali su postali jasniji (možda ne i sasvim jasni) tek naknadnom pameću dalekih potomaka. Od [Oswalda Spenglera](#) i njegove „[Propasti Zapada](#)“, mnogima postaju sve očigledniji predznaci da je ova danas prevladavajuća globalna (kapitalistička) civilizacija već prešla svoj vrhunac, naročito ako se sagleda stanje na socijalnom i ekonomskom polju u svjetlu humanističkih etičkih načela. Prema *Spengleru*, životni vijek civilizacija je ograničen i one konačno propadaju, smijenjene narednom koju u konačnici čeka ista sudbina, pa tako i onu zapadnu. Za upitati se, zašto tako nešto ne bismo mogli zamisliti i za planetarnu civilizaciju, tim prije što – za razliku od njenih dosadašnjih, partikularnih civilizacija – raspolažemo

sredstvima da je uništimo? Na putu tom pesimizmu – uslijed tromosti našeg hvatanja u koštac s problemima – stoji jalova *Pandorina nada*, ista ona kojom tisućljećima očekujemo *Spasitelja*, ista ona kojom se (za sada bezuspješno) nadamo da imamo razumnju braću negdje u svemiru, ista ona kojom se vijekovima zaklinjemo „*ne ponovilo se*“, pa se opet sve ponavlja po oprobanom receptu našeg krivokletstva. A potom se zakašnjelo pitamo jeli se to moglo izbjeći, čak ni naravoučenje ne izvlačeći.

Pojedinci se obično zaklinju u boga, na *Bibliju* ili neku drugu „*knjigu nad knjigama*“ (to je u mnogih država usvojeno kao obavezni standard u sudskim procesima), na majku, svoju djecu ili druge najmilije, iz jednostavnog razloga što ljudi ne shvaćaju samu bit zakletve. Ne zaklinje se u *Boga* ni u majku, niti u svoju djecu, već zakletva znači obećanje samom sebi da ćeš izvršiti ono što si obećao drugome. I *Bog*, i majka, i djeca tu su suvišni - važan si samo ti, tvoja etika, tvoj moral, tvoj karakter! Sasvim je jasno koliko su te karakteristike prisutne u većine pripadnika ljudske vrste, a naročito u vladajućih elita koje velikim dijelom i egzistiraju na lažnim zakletvama (obećanjima), i kvazirazlozima zašto su ih prekršili. Kad politika na nekom međunarodnom skupu usvoji dokumente koje su potpisom ovjerali najviši državni predstavnici, kad ih ratificiraju parlamenti država potpisnica, to je u osnovi ekvivalentno zakletvi, obećanju o izvršenju. Pa, sčega onda tome nije tako? Suvremeni primjer toga su potpisi na raznoraznim konvencijama o eliminaciji gladi u svijetu, klimatskim promjenama (*Amerikanci* su je čak jednostrano napustili; to je njima prešlo u naviku na svim područjima ljudske djelatnosti, primjerice: napuštanje [Pariškog sporazuma o klimi](#), napuštanje [Sporazuma o nuklearnom programu](#), napuštanje [Sporazuma o nuklearnim projektilima srednjeg dometa s Rusijom](#), nepriznavanje [Međunarodnog kaznenog suda u Haagu](#), praktična marginalizacija *UN* prisiljene da naknadno samo amenuje američke jednostrane poteze, ili jednostrano [uskraćivanje viza](#) političarima za prisustvo na sjednicama *Vijeća sigurnosti* ili zasjedanjima *Generalne skupštine* – mada su se obavezale sporazumom iz 1947. godine na njihovo izdavanje, da ne nabrajam dalje bahatosti i samoživosti umišljene i stoga najopasnije države u svjetskoj povijesti, koja više nije opasnost samo po politički poredak – poput svojedobno *nacističke Njemačke* - ili ekonomski sustav, već po život na cijeloj planeti. Ne zaboravimo da se radi o zemlji koja se jedina drznula upotrijebiti nuklearno oružje, ratni zločin koji se pokriva prozirnim izlikama.), koji se pokazuju – kad proteknu usvojeni rokovi – uglavnom mrtvim slovom na papiru.

Iz kozmičke perspektive, bili ili ne bili mi jedina civilizacija u prostranstvu, naše iščeznuće znači jednako malo kao i napredovanje, sem za nas same. Radi se o

pitanju smisla postojanja, što ga vole postavljati vjernici, opet previđajući evidentni odgovor. Njega (smisla) nema mimo onoga koji si sami zadamo, upravo kao što si to čini svaka pojedinačna osoba. Što je smisao postojanja psa, mačke ili amebe? Nikakav, baš kao i nas ljudi, s tom razlikom što smo mi – za razliku od životinja – sposobni osmisliti vlastiti smisao života koji slijedimo, a onda se svi ti pojedinačni smislovi fuzioniraju u zajednički, prilično difuzni, ali bismo ga moguće mogli definirati rječju *traganje*. Za istinom o svijetu i nama samima, za odgovorima na smisljena pitanja, a ne ona tipa „*Koju pjesmu pjeva zeleni tangens?*“, ničim ne protiveća se pravopisnim pravilima, ali zato više nego maloumna. Što znači mrtvima batrganje s problemima živućih? Znači li mojoj pokojnoj majci išta činjenica da je namjesto notorne lažljivice izabran neki pseudolijevi tip za predsjednika, ili da je *Trump* državni teorist biran voljom svojih vrljih državljana? Jednako kao i uginulom štakoru ili istruljelom, u molekule pretvorenom stablu. Ljudska je mašta neiscrpno kreativna (pa i o tangensu koji pjeva), ali zato njen racio – onaj u prosjeka - koji bi trebao dovesti maštu u korelaciju sa stvarnošću, daleko kaska za njom. Ne može se zabraniti maštati i vjerovati, ali je od praktičnog značaja odustajanje (da ne kažem - zabrana) od realizacija kojekakvih njihovih ludosti, odnosno izrođenosti. Tu u pravih ljudi više pomaže humanistička etika, negoli robovanje zakonima (koji bi sa svoje strane trebali robovati etičkim principima!) na koje se uglavnom prosjek s manjkom moralnih putokaza, poziva.

Dok pitanje opstojanja inteligentnog života u svemiru možemo smatrati kozmološkim problemom, dotle je pitanje smisla postojanja samo pseudokozmološki, kojim se muče ljudi s nedostatkom vlastitog smisla života. Postoje pitanja bez odgovora (poput onoga o tangensu koji pjeva), ali i ona koja daju smisla našim pojedinačnim životima i vrsti kao cjelini, u traganju za njima. Ipak, izgleda skoro kao paradoks, traganje za odgovorima na obje vrste može rezultirati besmrtnim djelima znanosti i umjetnosti, čime se vraćamo na odgovor o smislu. To je *traganje* koje – bilo ono racionalno ili iracionalno – postaje ishodište kreativnosti ljudske vrste. Stvar je samo u tome da se ono ispravno usmjeri, jer čini se da smo jednako kreativni u iznalaženju životnih užitaka kao i metoda prisilnog umiranja.

15.01.2020.g.

PR

DIOGEN pro kultura

<http://www.diogenpro.com>